

В. К. ГАЛЩИН, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри інформаційного менеджменту КНЕУ

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Сьогодні характеризується бурхливим розвитком і повсюдним використанням інформаційних технологій. Цей процес актуалізує пошук нових підходів до організації підготовки фахівців в умовах класичного університету. У процесі підготовки студентів в університеті особливо актуальним є використання сучасних інформаційних технологій, тому що фахівець з університетською освітою має системну предметну підготовку, високий рівень науковості й узагальненості знань, що потребує регулярного їх оновлення й удосконалення. Тому одним із завдань університетської освіти є формування таких професійно важливих якостей, як спроможність і готовність до самоосвіти. Для цього потрібно забезпечити вільний доступ до інформації, навчити роботи з інформацією на різних рівнях сформованої комп'ютерної грамотності, що створить підґрунтя для формування професійної компетентності.

У сучасному постіндустріальному товаристві роль інформаційних технологій (ІТ) надзвичайно важлива, вони посідають центральне місце в інтелектуалізації суспільства, розвитку його систем освіти і культури. Їх широке використання у найрізноманітніших сферах діяльності людини потребує найскорішого ознайомлення з ними, починаючи з ранніх етапів навчання і пізнання. Відомо, що система освіти і наука є об'єктами процесу інформатизації суспільства. Інформатизація освіти через специфіку самого процесу передавання знань потребує ретельного відпрацювання використовуваних ІТ (технологій інформатизації) і можливості їх широкого тиражування. Крім того, прагнення активно застосовувати сучасні інформаційні технології у сфері освіти має бути спрямоване на підвищення рівня і якості підготовки фахівців. Застосовувані у сфері освіти ІТ сприяють реалізації таких завдань: підтримка і розвиток системності мислення особи, що навчається; підтримка всіх видів пізнавальної діяльності людини, розвиток і закріплення навичок і умінь; реалізація принципу індивідуалізації навчального процесу за збереження його цілісності. Отже, недостатньо просто опанувати ту чи ту інформаційну технологію.

Крім того, інформатизація освіти дасть можливість: забезпечити доступ до знань та інформації кожному члену суспільства;

розвивати інтелектуальні та творчі здібності особистості; підвищувати кваліфікацію й оперативно змінювати сферу діяльності протягом активного періоду життя людини; забезпечити необхідні умови для випереджальної освіти і для підвищення її ефективності.

Для виробництва освітянських продуктів і послуг використовують такі інформаційні технології: інформаційні технології опрацювання даних, призначені для згрупування, сортування, агрегування даних і обчислень; інформаційні технології керування, призначені для задоволення інформаційних потреб усіх без винятку учасників навчання, що мають справу з координацією і керуванням освітнім процесом; інформаційні технології підтримки й прийняття рішень, призначені для організації взаємодії учасника навчання і комп'ютера; інформаційні технології експертних систем, що дають можливість користувачам одержувати консультації експертів з дисциплін, що з них нагромаджені дані; інформаційні технології комунікації, які забезпечують оперативний зв'язок і взаємодію учасників навчання.

Тож, ми бачимо, що використання інформаційних технологій породило нові аспекти інформаційного методичного забезпечення процесу навчання. Основні проблеми, що виникають при цьому, такі: як переробити навчальний курс для його комп'ютеризації; як побудувати навчальний процес із застосуванням комп'ютера; яку частку навчального матеріалу й у якому вигляді подавати і реалізувати з використанням комп'ютера; як і якими засобами здійснювати контроль знань, оцінювати рівень закріплення навичок і умінь; які інформаційні технології застосовувати для реалізації поставлених педагогічних і дидактичних завдань.

Для переведення курсу на комп'ютерну технологію навчання викладач має знати не тільки предметну галузь, а також бути досвідченим методистом, мати навички систематизації знань, бути добре поінформованим про можливості інформаційних технологій, а також розуміти, якими засобами комп'ютерної підтримки досягається той чи той дидактичний прийом.

У системі освіти створюється величезна кількість ПЗ для підтримки навчального процесу. Звичайно ж, підґрунтям для реалізації такого програмного забезпечення служить підготовлений викладачем сценарій комп'ютерної підтримки курсу, що забезпечує інформаційну, дидактичну і методичну складові курсу.

За достатньої кваліфікації в галузі нових інформаційних технологій, уміння працювати на комп'ютері з прикладними систе-

мами і за наявності вихідного варіанта навчальної програми, а також підготовлених фахівцями бібліотек типових графічних фрагментів для забезпечення загального напрямку дизайну і фрагментів навчального матеріалу модифікація конкретної навчальної програми (за збереження високої якості вихідного продукту) стане під силу як окремим викладачам, так і малим творчим колективам. Мета модифікації — створення комп'ютеризованих курсів для забезпечення їхньої персоналізації і налаштування на певну особу.

Сьогодні Інтернет став універсальним комунікаційно-інформаційним середовищем з комплексом своїх специфічних інформаційних технологій. Наразі вже говорять про Інтернет-освіту, розуміючи під цим впровадження Інтернет-технологій в освітню діяльність, організоване навчання і виховання молоді засобами Інтернет завдяки корисній пізнавальній діяльності та дозвіллю в Мережі.

Розвиток Інтернет-освіти можливий за наявності трьох складових сучасної інфраструктури навчання: технічного і програмного забезпечення освітніх закладів і доступу до Мережі; освітянських Інтернет-ресурсів з предметів навчального плану; грамотного, мотивованого персоналу, що використовує у своїй професійній діяльності сучасні технології роботи з інформацією.

Як відомо, ефективність освіти завжди залежала від рівня підготовки викладачів. Сьогодні викладач, як і раніше, залишається стрижневою ланкою освітнього процесу. Однак інтеграція Інтернет-технологій в освіту сприяє формуванню нової ролі викладача, коли у високотехнологічному середовищі він є не стільки джерелом інформації й академічних фактів, скільки порадником-консультантом, котрий допомагає студентам зрозуміти самий процес навчання. Викладач допомагає студентам знайти необхідну їм інформацію; з'ясувати, чи відповідає вона заданим вимогам; а також зрозуміти, як використовувати цю інформацію для відповіді на поставлені питання і для розв'язання складних проблем.

Для впровадження Інтернет-технологій в освітню діяльність необхідно, щоб викладачі оволоділи такими базовими технологіями, як пошук інформації в Інтернет, робота з електронною поштою, спілкування в реальному часі, подання власної інформації у вигляді Web-документів (створення Web-сторінок і Web-сайтів) і її розміщення в Мережі.

Серед важливих проблем Інтернет-освіти слід зазначити брак необхідної кількості якісних освітянських Інтернет-ресурсів, що містять мультимедійні навчальні посібники і курси, а також методи їхнього використання в навчальному процесі.

Дистанційне навчання (ДН) є формою здобуття освіти (поряд з денною і заочною формами), за якої в навчальному процесі використовуються кращі традиційні й інноваційні методи, засоби і форми навчання, засновані на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях.

Основу навчального процесу за ДН становить цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота того, хто навчається. Він може вчитися в зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи при собі комплект спеціальних засобів навчання і можливість контакту з викладачем по телефону, електронній і звичайній пошті, а також особистого.

ДН являє собою цілеспрямований інтерактивний, асинхронний процес взаємодії суб'єктів і об'єктів навчання між собою та із засобами навчання, причому процес навчання індиферентний до їхнього просторового розташування. Навчальний процес проходить у специфічній педагогічній системі, елементами якої є підсистеми цілей навчання, змісту навчання, методів навчання, засобів навчання, організаційних форм навчання, а також ідентифікаційно-контрольна, навчально-матеріальна, фінансово-економічна, нормативно-правова, маркетингова.

Використання нових технологій передавання інформації, як уже зазначалося, істотно впливає на весь процес навчання, заснований на цих технологіях. Потребує перегляду предметний зміст одержуваних дистанційно спеціальностей і методики навчання, моделі діяльності і взаємодії викладачів і тих, хто навчається. Оскільки вітчизняна практика дистанційного навчання, особливо з використанням комп'ютерних мереж, поки що дуже бідна, будуть корисними висновки й узагальнення зарубіжних знавців дистанційної освіти, зроблені на підставі багатого практичного досвіду.

У середовищі педагогів-практиків, котрі розвивають технології дистанційної освіти, існують деякі педагогічні міфи, що заважають розробленню дистанційних курсів, негативно впливають на загальні тенденції розвитку дистанційного навчання. До них (міфів) насамперед слід віднести такі: 1) дистанційний навчальний курс можна одержати, просто перевівши в комп'ютерну форму навчальні матеріали традиційного навчання; 2) наявні навчальні предмети поділяються на придатні і непридатні для

дистанційного вивчення; 3) за однакових критеріїв дистанційне навчання має давати кращі показники, ніж традиційне.

Насправді ж дистанційне навчання за своїми характеристиками кардинально відрізняється від традиційного. Успішне створення й використання дистанційних навчальних курсів має починатися з глибокого аналізу цілей навчання, дидактичних можливостей нових технологій для передавання навчальної інформації, з вимог до технологій дистанційного навчання з конкретних дисциплін, коригування критеріїв навчання.

Дидактичні особливості ДН обумовлюють нове розуміння і коригування цілей його впровадження, а саме: стимулювання інтелектуальної активності студентів за допомогою визначення цілей вивчення і застосування матеріалу, опрацювання й організації матеріалу; посилення навчальної мотивації, що досягається завдяки чіткому визначенню цінностей і внутрішніх причин, які спонукають учитися; розвиток здібностей і навичок навчання і самонавчання за умови розширення і поглиблення навчальних технологій і прийомів.

Дидактична специфіка дистанційного навчання значною мірою спрямована на особливі пізнавальні стратегії (ПС) і стратегії навчання, що мобілізують пізнавальні ресурси (наприклад, довгострокову пам'ять і увагу) для досягнення цілі навчання.

Характеристики пізнавальних стратегій у ДН такі: цілеспрямованість; сформованість; вони допускають зусилля, прив'язані до ситуації. Найважливішими в дистанційному навчанні є стратегії: орієнтації; добору; повторення; опрацювання; організації; метапізнавальні.

З усього наведеного випливає, що не зовсім правомірно говорити про дистанційне навчання як деяку самостійну сутність, без апеляції до визначених практикою, широко відомих дистанційно освоєваних спеціальностей і навчальних курсів, конкретних моделей і методик навчання. Судження й оцінки будуть коректними тільки на основі чіткої констатації, яка саме практика мається на увазі в даному контексті використання терміна «дистанційне навчання» і з якими навчальними технологіями здійснюється порівняння.

Важливі висновки про перспективи дистанційного навчання можна зробити на підставі відомих можливостей транспортної і технологічної основи (комп'ютерних мереж) і дидактичних принципів, що є необхідною умовою успішного навчання.

До дидактичних принципів, що стосуються комп'ютерних технологій передавання інформації і спілкування, у першу чергу

варто віднести: принцип активності; принцип самостійності; принцип сполучення колективних і індивідуальних форм навчальної роботи; принцип мотивації; принцип зв'язку теорії з практикою; принцип ефективності.

Важливим моментом, який відрізняє ДН від традиційного навчання, є те, що за впровадження ДН завжди залишається повний запис (протокол) усіх матеріалів, одержуваних у процесі навчання. Такі матеріали дуже цінні в багатьох випадках, зокрема:

1. Роз'яснення методиста, що даються студенту, доступні всім іншим членам групи і можуть бути збережені в спеціальній базі даних відповідей. Це дозволяє визначити, які питання є найбільш типовими і накреслити шляхи вдосконалення курсу ДН.

2. Студенти одержують повну і точну інформацію для аналізу й осмислення. За традиційного способу навчання у них у кращому випадку залишаються конспекти занять.

3. Протокол дає змогу оцінити активність студента або групи, наприклад, скільки разів у тиждень посилалися повідомлення. Однак у великих групах оцінка конкретного внеску учасників ускладнена.

4. Студентам можна дати завдання проаналізувати протокол з погляду оцінки динаміки обговорення, філософської й етичної позиції учасників і їхньої еволюції в процесі навчання.

На основі всього викладеного ми переконуємося в тому, що неперервне розширення застосування інформаційних технологій в університетській освіті є запорукою підвищення її якості.

Г. О. КОВАЛЬЧУК, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки і психології КНЕУ

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Зміни в розвитку продуктивних сил, економічних відносин потребують постійного оновлення способів, форм і методів економічної освіти і виховання молоді. Як відомо, економічна освіта сьогодні є однією з найдинамічніших галузей діяльності в Україні. Так, порівняно з 1985/86 навч. роком у 2000 р. кількість ви-